
Claudia Marinelli en Anita Vlasveld

Lokaal samenspel sport en cultuur loont

Pilots tonen kansen

In drie Nederlandse gemeenten, Schiedam, Leiden en Nederweert, hebben in 2016 proefprojecten plaatsgevonden met als doel meer mensen te laten deelnemen aan sport- en cultuuractiviteiten. Welke werkwijze werd daarbij gevolgd en hoe kunnen sport en cultuur beter samenwerken en van elkaar leren?

Onder de projectleiding van NOC*NSF en met financiering van het Olympic Solidarity-fonds van het IOC en het Fonds voor Cultuurparticipatie zijn er drie proefprojecten¹ van start gegaan om meer mensen te laten deelnemen aan sport- en cultuuractiviteiten. In Schiedam is, in navolging van de wijk sportvereniging, geëxperimenteerd met een wijkcultuurvereniging. In Nederweert gingen kinderen bewoners interviewen over hun dorp om zo het verenigingsleven in kaart te brengen. En in Leiden hebben twee hockeyclubs muziekles aangeboden. Landelijk Kennisinstituut Cultuur-educatie en Amateurkunst (LKCA) en Kenniscentrum Sport hebben de opbrengsten van de pilots in kaart gebracht.

Schiedam – wijkcultuurvereniging

De gemeente Schiedam wilde op een laagdrempelige manier kinderen uit achterstandswijken kennis laten maken met sport en cultuur. De wijk sportvereniging is een bewezen concept om kinderen aan het sporten te krijgen: basisscholen en lokale sportverenigingen werken samen om kinderen te laten kennismaken met sport op school en ze bij interesse door te laten stromen naar een sportvereniging in de wijk. De combinatiefunctionaris sport² is hierbij de spin in het web.

Werkt deze aanpak ook voor culturele activiteiten? De cultuurcoach van Stichting Mooi Werk, die achter het project zit, had er alle vertrouwen in. Kinderen konden zich aanmelden voor een acht weken durende lessenserie van gitaar, toneel of beeldende kunst. De belangstelling was overweldigend: 174 kinderen van vijf basisscholen namen deel.

Omdat er geen culturele organisaties in de wijk zijn, kunnen kinderen die willen doorstromen lid worden van de kunstklas, die na schooltijd op een van de basisscholen plaatsvindt. Zo'n 30 procent van de kinderen doet dat.

In het project werkten de combinatiefunctionarissen sport en cultuur en de basisscholen in de wijk nauw samen. De gemeente heeft het project financieel en beleidsmatig ondersteund, waardoor voortgang is gegarandeerd. Omdat de combinatiefunctionaris sport, een bekend gezicht op de school, ook de aandacht vestigde op cultuuractiviteiten, is de organisatie helder en vertrouwd voor ouders. Velen van hen blijken bovendien geïnteresseerd in een sport- of cultuuractiviteit voor zichzelf, waar scholen, sportverenigingen en culturele organisaties nog op in kunnen springen. De groepsleerkrachten ervaren dat je met deze aanpak de talenten van kinderen ontdekt en stimuleert. Kinderen die niet deelnamen aan sportactiviteiten kiezen nu soms wel voor cultuur. De samenwerking tussen vijf basisscholen moedigde het contact tussen kinderen en ouders van verschillende scholen aan, waardoor meer sociale samenhang in de wijk is ontstaan. Ook blijkt het eenvoudiger om de lessen vol te krijgen: toneellessen op één basisschool is misschien niet rendabel, maar met leerlingen van vijf scholen wel. De laagdrempelige manier van cultuur aanbieden, heeft bovendien

het moeilijke of elitaire beeld dat ouders en kinderen hadden van kunst of cultuur veranderd: iedereen kan eraan meedoen.

Schiedam stelde niet sport of cultuur centraal, maar de ontwikkeling van het kind. Zowel sport als cultuur werken – naast het onderwijs zelf – aan 21ste-eeuwse vaardigheden³, is de overtuiging van betrokkenen.

Nederweert – verenigingsleven in kaart brengen

In de wijk Budschop in Nederweert gingen leerlingen van de daar gelegen basisschool op pad om hun wijk beter te leren kennen en het verenigingsleven in kaart te brengen. Kinderen van groep 7 en 8 interviewden inwoners en medewerkers van verenigingen uit de wijk. Groep 5 en 6 brachten de gemeenschap in beeld met foto's en verschillende klassen beschilderden stoeptegels met het logo van verenigingen. Centraal motto was 'hart voor je wijk'. Het Regionaal Instituut Cultuur- en Kunsteducatie (RICK) coördineerde deze pilot. Hun docenten gaven lessen fotografie, interviewtechnieken en schilderen. Sportverenigingen, zoals de reddingsbrigade en de paardensportvereniging, gaven in de projectperiode clinics aan de kinderen. De combinatiefunctionaris organiseerde op de school 'de uitdaging': zoveel mogelijk boeken lezen over sport. Maar er gebeurde nog veel meer: kinderen bezochten ouderen in het verzorgingshuis, zongen en dansten samen. Na de interviews, lessen en activiteiten was er een groot slot-evenement met een fototentoonstelling en een stoeptegelterroute door de wijk.

Het project ging van start met een oproep aan alle verenigingen om mee te doen aan 'hart voor je wijk', wat direct vele ideeën genereerde. Een werkgroep werkte de plannen uit. Financiering kwam via subsidies, maar ook lokale sponsoren droegen bij. De samenwerking tussen de basisschool, het RICK, de dorpsraad, de combinatiefunctionaris sport, de verenigingen en de gemeente was zo succesvol dat de gemeente deze aanpak ook wil uitrollen voor andere wijken van Nederweert. In Budschop werken nu partijen samen die elkaar voorheen niet opzochten, met name de sportverenigingen onderling. Ook is er meer contact tussen de kinderen en ouderen uit de wijk: het samen eten en zingen krijgt een structureel vervolg.

Leiden – muziek op de hockeyclub

In Leiden en omgeving voerden twee hockeyclubs het project *Hockey & Music* uit, dat door henzelf en de hockeybond (KNHB) is bedacht. Voor de hockeyclubs stonden twee vragen centraal: hoe kunnen we onze accommodatie beter benutten en wat kunnen we onze leden bieden opdat ze lid kunnen blijven voor het leven? Dan moet je verder kijken dan alleen het beoefenen van hockey.

Bij Alecto kregen drie teams in het kader van teambuilding voorafgaand aan de hockeytraining muziekles. Daarvoor vond Alecto twee muziekdocenten uit eigen kring, die op een speelse manier hun lessen vormgaven: met rijst gevulde bidons werden regeninstrument, hockeysticks dienden als ritmestokken en er werd een nieuw clublied gecomponeerd. Bij de club Roomburg konden kinderen zich inschrijven voor lessen zang/rap, djembé of gitaar. Hier werd een beroep gedaan op docenten van de Rockschool die een binding hadden met de hockeyclub omdat hun kinderen daar spelen. De lessen vonden gelijktijdig plaats en aan het eind van iedere les kwamen de kinderen bij elkaar om samen te spelen. De projecten duurden tien weken en werden afgesloten met een eindvoorstelling voor ouders en clubgenoten.

Door deze samenwerking tussen hockeyclubs en muziekdocenten maken sportende kinderen kennis met muziek. Docenten en trainers zagen dat de teambuilding werkte, omdat kinderen nu andere kwaliteiten van zichzelf aan elkaar kunnen laten zien. Ouders vinden het positief dat de club meer biedt dan hockey én waarden het gemak van muziek en sport op één locatie. Voor de bestuurders is het belangrijk dat de accommodatie beter benut wordt op deze manier. Een voordeel voor de muziekschool is dat zij er nieuwe talenten bij heeft gekregen.

Drie hockeyteams kregen in het kader van teambuilding voorafgaand aan de training muziekles

Ervaringen

Deze drie proefprojecten laten zien welke mogelijkheden sportverenigingen, culturele organisaties, onderwijsinstellingen en gemeente gezamenlijk hebben om expertise in te zetten en zodoende succesvol meer mensen te betrekken bij sport en cultuur. Met als uiteindelijke doelen: persoonlijke ontwikkeling en sociale samenhang.

De sportvereniging

Een sportvereniging beschikt meestal over een clubhuis dat een deel van de dag leegstaat. Daar kan van alles worden georganiseerd. Steeds meer verenigingen zijn bovendien op zoek naar hoe ze hun maatschappelijke rol meer vorm kunnen geven. Verenigingsleden met kwaliteiten op het gebied van cultuur kunnen, eventueel tegen vrijwilligersvergoeding, culturele activiteiten organiseren en uitvoeren. Maar ook een samenwerking met een professionele culturele organisatie of onafhankelijke docenten behoort tot de mogelijkheden om leden meer te bieden of de club open te stellen voor de wijkbewoners. Veel gemeenten hebben buurtsportcoaches die verenigingen kunnen ondersteunen in dit proces.

De culturele organisatie

Culturele verenigingen hebben geschikte oefenplekken nodig. Samenwerking met een sportvereniging ligt dan voor de hand. En net als sportverenigingen zijn zij op zoek naar nieuwe manieren om hun maatschappelijke rol te vervullen: creatief ondernemen wordt noodzakelijk om leden aan je te binden en nieuwe leden te interesseren. Kunstdocenten en cultureel ondernemers zetten hun vaardigheden vaker in voor maatschappelijke doelen, zoals bijdragen aan zingeving voor ouderen. Ook bij deze processen kunnen cultuurcoaches behulpzaam zijn.

Het onderwijs

De school is bij uitstek de plek waar je kinderen kunt bereiken. Kinderen die minder interesse hebben in sportlessen, hebben wellicht wel belangstelling voor de kunstlessen. Dans is vaak een mogelijkheid om meisjes die niet graag sporten toch te laten bewegen. Voor ouders is de school een vertrouwde plek, waardoor ze niet alleen hun kinderen makkelijker laten deelnemen aan sport of cultuur, maar – naar nu blijkt – ook zelf interesse krijgen voor de activiteiten.

Ouders die al actief zijn op het gebied van sport of cultuur kunnen aangemoedigd worden zich in te zetten voor leerlingen of andere ouders. Maar de school kan ook gebruikmaken van professionals: de combinatiefunctionarissen of sport-/cultuurcoaches.

Als scholen in een wijk samenwerken, kunnen ze meer organiseren. Gezien het overvolle programma dat scholen vaak hebben, is het efficiënt als ze met administratie, organisatie en structuur aansluiten bij wat al voorhanden is.

De gemeente

Een gemeente zoekt altijd naar nieuwe wegen om de bewoners zo goed mogelijk te laten participeren in de samenleving. Eén van de instrumenten is het faciliteren van sport en cultuur. Als gemeente kun je het belang van meer sport- en cultuurparticipatie vooropstellen en daaromheen een groep enthousiastelingen bijeenbrengen. Dat kunnen professionals zijn met een taak op het gebied van sport of cultuur (leerkracht, combinatiefunctionaris of jeugdwerker), maar ook verenigingskader. Zij kennen het lokale netwerk goed en kunnen helpen bij het vinden van experts of bij de organisatie van activiteiten.

Het nieuwe verenigen

Naast meer inzicht in de rol die gemeenten, sportverenigingen, culturele organisaties en het onderwijs in onderlinge samenwerking kunnen spelen bij het toegankelijker maken van sport en cultuur én bij de participatie van buurtbewoners, hebben de drie pilots bijgedragen aan:

- het ontdekken van talenten van kinderen
- het zelfvertrouwen van kinderen
- het ontwikkelen van 21ste-eeuwse vaardigheden
- de ontmoeting tussen jong en oud
- meer onderlinge contacten in de wijk
- ouderparticipatie
- samenwerking tussen sport- en cultuurcoaches
- samenwerking tussen verenigingen, scholen en andere organisaties

In de drie projecten is men aan de slag gegaan met nieuwe manieren van verenigen. Het gaat daarbij vooral om het bouwen van nieuwe netwerken. Daarbij zijn bevlogen vrijwilligers én

professionals essentieel. De betrokkenheid van de gemeente maakt de kans op een duurzame samenwerking groter. En het samen zichtbaar maken van de successen (toewerken naar een voorstelling, toernooi, expositie, feest) verhoogt het enthousiasme en de inzet van de direct betrokkenen en de omgeving.

Door de ontwikkeling van kinderen, de samenhang in de wijk of meer beweging en zingeving als leidraad te nemen, kom je eenvoudiger tot samenwerking en verrassende oplossingen. ●

Noten

- 1 Van de drie proefprojecten zijn korte films gemaakt, zie: www.lkca.nl/vrije-tijd/sport-en-cultuur/tips/pilots-sport-en-cultuur-gemeenten.
- 2 De landelijke regeling combinatiefuncties onderwijs, sport en cultuur is bedoeld om sportverenigingen en culturele organisaties verbindingen te laten leggen met het onderwijs en de wijk om zo meer kinderen kennis te laten maken met sport en cultuur. De combinatiefunctionaris onderwijs richt zich op een sport- en culturaanbod op brede scholen. Gemeenten hanteren verschillende benamingen (cultuurcoach, buurtsportcoach, cultuurscout, combinatiefunctionaris sport) en rollen (verbinder, vakdocent, coach, beleidsadviseur, ontwikkelaar, coördinator). Zie ook: www.combinatiefuncties.nl.
- 3 Met deze term wordt aangeduid welke vaardigheden leerlingen moeten aanleren om zich te bewegen in een nog onbekende toekomst. Dit zijn bijvoorbeeld communiceren, samenwerken, creativiteit, probleemoplossend vermogen, mediawijsheid en programmeren.